

AUGUST KOVAČEC

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
Odsjek za romanistiku
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

DEMINUTIVI OSOBNIH IMENA IZVEDENI S POMOĆU VIŠESTRUKOGA SUFIKSA KAO KOMPENZACIJA ZA VOKATIV U JEDNOM KAJKAVSKOM GOVORU

Kajkavski govori na sjeveru Hrvatskoga zagorja (ovdje na primjeru govora Jesenja) služe se deminutivima razmjerno malo, ali od imenica koje označuju bliske rodbinske veze te od osobnih (krsnih) imena tvore deminutive s pomoću višestruko složenog sufiksa, a tim je deminutivima međutim uporaba u rečenici ograničena: gotovo nikad (odnosno iznimno rijetko) dolaze u rečenici u kojoj drugoj službi osim u službi vokativa (dozivanja, obraćanja, posebice afektivnoga). S tim u vezi ispituje se i vokativ (“vokativ”) u govoru Jesenja.

Kada se navode opće značajke jedoga narječja u odnosu na druga, navedene se značajke obično tiču glavnine prostora i ne moraju biti zastupljene u svim mjesnim njegovim realizacijama, odnosno ne moraju u mjesnim govorima biti zastupljena u punoj mjeri. Ako se kao jedna od razlikovnih značajki kajkavskoga narječja, poglavito u odnosu na štokavski (ali i na čakavski), navodi odsutnost posebnoga oblika za vokativ¹, dakako kao redovitoga morfološkog oblika u deklinaciji, ipak se pokazuje da je na perifernim prostorima kajkavskoga, prema štokavskom, vokativni oblik u jednom tipu imenica (npr. hipokoristici a-deklinacije) ostavio tragova i u morfologiji². Slično tomu, pod dojmom ponajprije gradskih i prigradskih govora, u kojima se *obed* započinje *juhicom*, kao glavno jelo dolazi *pečenkica* uz koju je redovito malo *kumpirčeka* (*kumpirčekov*) i *šalatice* (posebice ako je riječ o zelenoj salati), jelo se zalijeva *vinčekom*, a na kraju objeda posluži se i *kavica*, skloni smo zaključku da kajkavski općenito, posebice za razliku od štokavskoga, pa onda i standardnoga jezika, osobito voli deminutive. Lako je uočiti da se u istovjetnim kontekstima kakve smo naveli mogu upotrijebiti obične neizvedene imenice (*juha*, *pečenka*, *kumpir/kumpiri*, *šalata*, *vino*, *kava*),

¹ Brozović, Dalibor, *Kajkavsko narječje*, razdio u članku *Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*, “Enciklopedija Jugoslavije”, knj. 6, Jap-Kat, Zagreb 1990, str. 85.

² Lončarić, Mijo, *Kajkavsko narječje*, Zagreb 1996, str. 98, 99.

a da se pritom u poruci ne mijenja ništa drugo osim stupnja prisnosti u obraćanju. Uostalom, deminutivni oblik *kavica* ne označuje količinu tekućine koja se popije ili veličinu šalice iz koje se ona pije, nego ponajprije treba izraziti prisnost “obreda” pijenja kave ili ugođaja što ga sudionici očekuju. Za razliku od “mekih” prigradskih govora, u “tvrdim” težačkim i seljačkim govorima deminutiv se najčešće upotrebljava samo kao prava umanjenica (značenje umanjene veličine ili količine) ili pak u obraćanju djeci. Drugi je slučaj česte uporabe deminutiva u tradicionalnom folklornom pjesništvu gdje nalazimo gotovo ustaljene deminutivne oblike kao *sunčece črleno* ili *sunčece bleščece*, *travica zelena*, *vinčeko rumeno*, *hižica drevena*, *okice črne*, *rukice drobne*, *glasek drobni* itd., gdje valja uočiti da pridjev (kao stalni epitet) dolazi redovito iza imenice, a tim se načinom obilno služe i suvremeni mladi pjesnici koji svojim kajkavskim pjesmotvorima nastupaju na natječajima.

Tih nekoliko konstatacija potaknulo nas je na ispitivanje sudbine oblika za vokativ i uloge deminutiva u jednom živom kajkavskom govoru kojega se morfologija i tvorba riječi nije do sada posebno istraživala, u govoru Jesenja, posebice Donjega Jesenja. Taj govor sjeverno od Krapine, zapadno od Bednje, nedaleko od granice sa Slovenijom (ta je granica vrlo stara i jasna, iako nikad nije bila nepropusna) pripada konzervativnoj skupini kajkavskih govora prema Ivšićevoj klasifikaciji na temelju akcenta³ ili prema Brozoviću zagorsko-međimurskom dijalektu kajkavskoga narječja⁴. Za nj je karakteristično da je, u fonologiji, poglavito u vokalizmu, inovativan u odnosu na govor Začretja i konzervativan u odnosu na govor Bednje, a posebno ga karakterizira neutralizacija nekoliko oprjeka između samoglasničkih fonema u nenaglašenim slogovima, svojevrsno “akanje”⁵.

Vokativ među padežima, ondje gdje postoji, ima poseban položaj jer je na određen način izdvojen iz osnovne strukture rečenice, odnosno nije ovisan izravno ni o subjektu ni o predikatu⁶, a među imenskim se oblicima iz sustava izdvaja slično kao što se među glagolskima izdvaja imperativ. Kako služi za vraćanje pozornosti sugovornika, za “dozivanje”, u govorenom obliku jezika obično se izdvaja od ostatka rečenice, drugih njezinih dijelova, ili posebnom intonacijskom krivuljom ili pak (virtualnom) pauzom iza sebe ili pak i ispred i iza sebe, a na nj upozorava i nerijetka uporaba određenih uzvika ili njima po funkciji srodnih oblika (*o*, *oj*, *joj*, *jao*, *daj/te/*, *čuj/te/* i sl.). Uobičajen je kao poseban morfološki oblik

³ Ivšić, Stjepan, *Jezik Hrvata kajkavaca (o stogodišnjici našega novoga pravopisa i književnog jezika)*, “Ljetopis Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti”, Svezak 48, za godinu 1934/35, Zagreb 1936, str. 71.

⁴ Brozović, Dalibor, o. c., str. 83. i sl.

⁵ Kovačec, August, *O razvoju vokalizma u dvama susjednim kajkavskim govorima*, “Suvremena lingvistika” (broj posvećen akademiku Radoslavu Katičiću), Br. 29-30, Zagreb 1990, str. 51-60.

⁶ Ivšić, Stjepan, *Slavenska poredbena gramatika*, Priredili Josip Vrana i Radoslav Katičić, Zagreb 1970, str. 353.

u starim indoeuropskim jezicima⁷, redovito u jednini (latinski, grčki, sanskrt, staroirski, gotski itd.) pa ga kao poseban oblik, u jednini, za imenice ima i staro(crkveno)slavenski⁸. Od suvremenih standardnih slavenskih jezika vokativ su u živoj uporabi (dakle, ne računajući relikte ili pak posuđene oblike) napustili ruski, bjeloruski, slovački i slovenski koji u službi vokativa rabe redovito oblik nominativa, a toj arei napušanja posebnoga oblika za vokativ od hrvatskih se narječja pridružuje i najveći dio kajkavskoga prostora. U (novo)štokavskom narječju i u hrvatskome standardnom jeziku ne samo što se staro slavensko morfološko razlikovanje vokativa, i segmentnim i prozodijskim sredstvima, dobro očuvalo u jednini, nego nerijetko i u množini postoji jasna (prozodijska) razlika između vokativa (*júnaci*) i nominativa (*junáci*)⁹.

Kajkavski govor Jesenja (Donjeg Jesenja) kojim se bavi ovaj rad u normalnom govoru nema posebnih segmentnih oznaka (označitelja) za vokativnu funkciju (*Hěj děčec sím* 'Dođi, dječāče, ovamo!; *Nějtæ strīc uōre trĕsti* 'Nemojte, striče, tresti orah!'; *Hěj Štiĕf nōklu kæ nĕš uōpal* 'Sidi, Stjepane, [na tlo, na zemlju] kako ne bi paol!'. Osim virtualnih pauza s pomoću kojih se može izdvojiti iz ostatka rečenice, vokativ u rečenici ima i osebujnu intonacijsku dionicu, u ukupnoj intonacijskoj liniji rečenice, po kojoj se izdvaja. Osim toga najčešćega slučaja, treba izdvojiti dva posebna slučaja u kojima se vokativ razlikuje od nominativa, bilo posebnim segmentnim označiteljem bilo posebnim prozodijskim svojstvima.

Prvi slučaj, kada se može govoriti o jasno izraženom segmentnom označitelju vokativnoga morfema, dolazi samo pri dozivanju iz svega glasa (npr. pri radovima u polju, na paši, u šumi, osobito ako se ne zna hoće li onaj koga se zove čuti dozivanje). Takav poseban oblik vokativa imaju samo neke imenice oba roda a-deklinacije, i to nekoliko općih imenica za najbliže rodbinske i društvene veze (*táta* 'tata', *mōma* 'mama', *bāba* 'baka', *bābica* 'bakica', *tĕca* 'teta', *vŭjna* 'ujna', *strīna* 'strina', *kŭmica* 'kuma') te vlastita imena osoba a-deklinacije (*Ōnka* 'Anka', *Īfka* 'Ivanka', *Jĕla* 'Jela', *Jĕlica* 'Jelica', *Mīca* 'Marija', *Milka* 'Milka, Ljudmila', *Frōnca* 'Franciska', *Ľŭba* 'Ljuba', *Klāra* 'Klara', *Štĕfa* 'Štefanija', *Niĕza* 'Agneza', *Jŭlĕa* 'Julijana', *Tīnĕa* 'Martin', *Jōža* 'Josip', *Jŭra* 'Juraj', *Rŭda* 'Rudolf' itd.). Kod takvih imenica i osobnih imena, pri dozivanju vičući, u vokativu jednine kao vokativni morfem dolazi /-ô/, s izrazito dugim ili produljenim /o/ sa silaznom intonacijom, a tonski naglasak na osnovi redovito se gubi (*tatô*, *momô*, *babô*, *babicô*, *tæcô*, *vujnô*, *strinô*, *kumicô*; *Onkô*, *Ifkô*, *Jæló*, *Jælicô*, *Micô*, *Milkô*, *Froncô*, *Ľubô*, *Klarô*, *Štefô*, *Niežô*, *Julĕô*, *Tinĕô*, *Jožô*, *Jurô*, *Rudô*). Pritom je vokativno /-ô/, fizikalno, nerijetko i više nego trostruko dulje u realizaciji od uobičajenoga

⁷ Krahe, Hans, *Indogermanische Sprachwissenschaft, Bd. II, Formenlehre*, Berlin 1963, str. 13-14, 31, 32.

⁸ Hamm, Josip, *Staroslavenska gramatika*, Zagreb 1958, str. 114-132.

⁹ Barić, Eugenija, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika, *Hrvatska gramatika*, Zagreb 1995, str. 116.

dugog /o/ sa silaznim tonskim naglaskom [ô] (*tatôôô, vujnôôô, Onjkôôô, Micôôô* itd.), ali istodobno valja primijetiti da se u tom slučaju, pri dozivanju dovikivanjem, čuvaju netaknutima vokali osnove koji bi se inače, u normalnu govoru, bili dužni promijeniti se (**Ankô, *Jalô, *Jaľicô, *Francô, *Nežô*). To svakako upućuje na to da takvi vokativi na /-ô/ nisu pojava “normalnoga” jezika, da se mogu smatrati marginalnom pojavom u sustavu.

U drugom slučaju vokativ se ne označava segmentnim označiteljem, nego prozodijski. Takvo isticanje vokativne funkcije dolazi u “normalnom” govoru, ali onda kada se imenica u vokativu jasno fonetski izdvaja iz cjeline rečenice i kada je (inače virtualna) pauza iza riječi (eventualno i ispred riječi) u vokativu jasno naglašena kako bi se vokativna funkcija istaknula. U takvim slučajevima jednosložene imenice i osobna imena najmanje za polovicu i nerijetko dvostruko, fizički, produljuju realizaciju naglašenoga samoglasnika s akutom ili sa silaznim tonskim naglaskom (*Strītc|| hôtæ dīma* ‘Striče, idite kući!’; *Kūûm|| si bôtæ kæj spīľi* ‘Kume, hoćete li štogod popiti?’; *Tuôôn|| æj pa si sæ tí pazăbil kărtati* ‘Antune, zar si ti zaboravio kartati?’ itd.). Kada je riječ o višesložnim osobnim imenima i općim imenicama za označavanje rodbinskih i bliskih društvenih odnosa, u naglašenom slogu realizacija vokala jednaka je kao u nominativu, ali se zato, ispred izrazite pauze, nenaglašeni samoglasnik posljednjega sloga produljuje, iako u navedenom govoru u nenaglašenim finalnim slogovima inače dolaze samo izrazito kratke realizacije samoglasnika. Evo nekoliko primjera: *Strīna:|| môle si sædetæ* ‘Strino, malo sjednite!’; *Băbica:|| zĕmetæ si môle jûhæ* ‘Bako, uzmite malo juhe!’; *Štiĕfe:k|| năj narĭti* ‘Stjepane, nemoj ludovati!’; *Jŭra, Jŭra:|| špôt tæ môræ bĭti* ‘Jurju, Jurju, možeš se sramiti!’; *Mĭcika:|| æj bi mi môle pamôgla* ‘Marijo, bi li mi malo pomogla?’; *Frônce:k|| vrăg tæ zĕmi pa si čĭste nuôr* ‘Franjo, vrug te odnio [uzeo] pa ti si posve lud!’; *Štĕfa:|| tí năj dæš k mĕši* ‘Štefanijo, zar ti ne ideš na misu?’ itd. U svim tim slučajevima u naglašenom slogu prozodija je jednaka kao u nominativu, samo što nominativ nema nikada u posljednjem slogu produljenu realizaciju samoglasnika (*strīna, băbica, Štiĕfek, Jŭra, Mĭcika, Frôncek, Štĕfa*). I ovdje se vokativ izdvaja iz uobičajenoga sustava jer ni u jednoj drugoj okolnosti u nenaglašenom položaju ne može biti dugih samoglasnika.

Treći slučaj pojave posebnih oblika za vokativ zapravo je rezultat “promjene koda”, odnosno “posuđivanja” vokativnih oblika iz standardnoga (novostokavskog) jezika. Na tradicionalnom mjesnom govoru nema ni molitava ni psovki. Moli se na standardnom jeziku (dakle: *Oĕe naš, ...; Zdravo, Marijo, ...*), a ne na mjesnom govoru (što bi trebalo glasiti: **Ôtec nôš, ...* ili *Uôĕa nôš, ...*; u govoru starih žena *Zdravo, Marijo, ...* pretvara se kadšto u *Zdrăvu, Marĭju*, ali se mlađi, koji su se redovito školovali, s takvom prilagodbom često šale). “Tvrĕde” psovke od reda su novije i, kako po rječniku tako i po oblicima (uključujući i vokativ), štokavske provenijencije.

Za tvorbu deminutiva u govoru Jesenja postoji određen broj sufiksa, a tri su osnovna slučaja u kojima se deminutiv normalno upotrebljava. U golemoj većini slučajeva deminutiv ima samo značenje umanjivanja veličine ili količine, redovito bez subjektivnih i afektivnih prizvuka. Tako je *žápek* 'džepić' veličinom manji od uobičajenog "džepa" (*žáep*), *brěšćec*/*brěfćec* 'brežuljak' masom je i visinom manji od nekoga drugog 'brijega' (*briég*), a jednako tako *hóstica* 'šumica' prema *hósta* 'šuma', *patuôćec* 'potočić' prema *puôtek* 'potok', *rókica* 'ručica' prema *róka* 'ruka', *plótek* 'plotić, ogradica (malen ili nizak plot)' prema *pluôt* 'plot, ograda', *trónćec* 'livadica' prema *trónik* 'livada', *nívica* 'njivica, mala njiva' prema *níva* 'njiva', itd. U nekim su se slučajevima izvedeni oblici leksikalizirali pa se više ne osjećaju kao pravi deminutivi, napr. *pôtic* 'staza (puteljak, samo za hodanje pješice)' prema *pôt* 'put (kojim mogu voziti i zaprežna kola)', *vôdica* (obično *světa vôdica*) 'blagoslovljena vod/ic/a' prema *vôda* 'voda', *garíca*, osobito u množini *garícæ* 'vinograd' (kao neizveden oblik navodi se toponim *Guôra*), itd. Rjeđa je uporaba deminutiva koji ne moraju značiti izražavanje fizičke umanjenosti (ili barem to ne izražavaju u prvome redu), nego ponajprije subjektivnu ocjenu ili afektivni odnos prema onomu što se riječju označuje. Tako se pored *híža* 'kuća', u značenju 'kuća koja ne vrijedi mnogo, kuća prema vlasniku koje se osjeća sažalnost', upotrebljava oblik *híška*; kada se za nekoga želi istaknuti da mu imutak u blagu nije bogzna koliko značajan, reći će se: *íma sôme jěnu krávicu* 'ima samo jednu krav/ic/u', *íma sôme dviê krávicæ* 'ima samo dvije krav/ic/e', makar bila riječ i o rasnim simentalkama. Kada se ne cijeni mnogo nečije rasuđivanje, reći se se za njega, s određenim prezirom, *ím ti jæ ón badáček* (ili: *badáčic*) 'ta on ti je budal/ic/a'. Treći je slučaj redovite uporabe deminutiva ograničen na obraćanje djeci, od milja. Imenice iz rječnika kojim se dijete redovito služi i kojim mu se redovito obraćaju upotrebljavaju se, radi izražavanja nježnosti ili roditeljske/obiteljske prisnosti, u deminutivu, a i sama djeca takvim se deminutivima redovito služe u obraćanju roditeljima, članovima obitelji i bliskim osobama. Evo nekoliko primjera za obraćanje djeci (ili govoreći o djeci): *buš jěl môle máseka* 'hoćeš li jesti malo mesa?'; *muôraš píti mľékeka kæ-š véľika zrâsla* 'moraš piti mlijeka kako bi narasla velika!'; *bômæ ti zagrěľi rókica pa ti tópljeka bô* 'ugrijat ćemo ti ručice pa će ti biti toplo ('toplašće'); *tí si môľi pa náé smaš víneka píti* 'ti si malen i ne smiješ piti vina'; *æj tæ vúheke baľi* 'zar te boli uho?'; *zôbeki mu ídæju vún pa sæ zâte pláčæ* 'zubići mu izlaze pa zato plače'; *načamúrňjak môľi pa rítice-š duôbil či nê-š míren* 'nestaško mali, dobit ćeš po guzi/ći/ci ako se ne smiriš'; *æj jæ detæcu mærzľeka* 'je li djetecu [tj.: tebi, dijete moje drago] hladno ('mrzlaško')?' itd. Primjeri iz govora djece: *bábica dáj/tæ/ mi síreka* 'bako, daj/te/ mi sira!'; *já bi štíeľa krúheka* 'ja bih htjela kruha!, molim kruha!'; *čáľica mádek diêlaju* 'pčele rade med'; *mænéæ (tar)búšek búba* 'mene boli trbuščić'; *adrěži (/adrězetæ) mi těca lăsekæ* 'ošišaj(te) mi, teto, kos/ic/u!' itd. Kada djeca 'poodrastu' redovito takve deminutive prestaju upotrebljavati, a i stariji im se tako sve rjede obraćaju.

Poseban tip deminutivnih tvorbi čine oblici izvedeni od općih imenica koje označuju bliske rodbinske, svojstinske i društvene odnose, a kod kojih je sufiks dvostruko ili, kadšto, višestruko izveden. Tako već spominjane imenice kao *táta*, *móma*, *déd*, *bába*, *vújec*, *vújna*, *kúmica* pokazuju višečlane nizove sastavljene od više različitih deminutivnih likova. Navodimo ovdje primjere takvih nizova: *táta*: *tátek/ tática, tátiček/ tátičica, tátičiček, tátičičiček*; *móma*: *mómica (/mómek), mómičica (/mómiček), mómičičica/ mómičiček, mómičičiček*; *déd*: *diêdek* (i leksikalizirano), *diêdiček, diêdičiček, diêdičičiček*; *bába*: *bábica* (i leksikalizirano)/ *bábek, bábičica (/bábiček), bábičičica/ bábičiček, bábičičiček*; *vújec*: *vújček, vújčiček, vújčičiček*; *vújna*: *vújnica* (rijetko: *vújnek*), *vújničica, vújničičica*; *kúmica*: *kúmičica, kúmičičica*. Treba pritom imati na umu da se ispred jasne pauze nenaglašeni samoglasnik posljednjega sloga produljuje. Valja uočiti da takvih nizova nema za *stríc*, gdje se čak i deminutiv ‘prvoga stupnja *stríček* čuje iznimno rijetko, kao ni za *strína*, a od *kúm* se samo iznimno rabi *kúmek*. Ne upuštajući se ovdje u podrobnija razmatranja, čini nam se da objašnjenje treba tražiti u sociološkim odnosima na nekadašnjem selu. U starim seoskim zajednicama obitelj ‘strica’ i ‘strine’ obično se držala rivalskom (a pogotovu nakon raspada zadruge i redovitoga dijeljenja zemlje) pa i nije bilo mnogo prilika za prisnost sa stričevima i strinama. S druge strane, očeva mlađa braća u hijerarhiji tradicionalnih odnosa tretirala su se jednako kao vlastita starija braća. Dalje, *kúm* je u hijerarhiji tradicionalnih odnosa bio na tako visokoj razini da naziv za njega, kao visoku društvenu instituciju seoske zajednice, nije bio podložan mijenama izazvanima različitim stupnjevima prisnosti (*kúmek muđj drági* moglo bi se čuti samo u društvima koja su dublje zavirila u ‘kupicu’), podjednako kao što je naslov *gōspan* ‘gospodin’ mogao ići samo župnika, učitelja, suca i fiškala, a eventualni oblik *gaspōňček* zvučao bi više kao uvreda nego kao izraz poštovanja.

Slično tomu, za osobna imena službenomu liku krsnog imena *Ivan* u mjesnom govoru odgovara osnovni oblik *Íva* (samo kao nadimak dolazi oblik *Ivōn*, a za odrasle muškarce rabi se i lik *Ívač*), ali uz to dolazi i deminutivni lik *Ívek*, kao i nekoliko deminutiva izvedenih s pomoću višestruko složenog sufiksa: *Íviček, Ívičiček* te rijetko i *Ívičičiček*. Službenomu obliku ženskoga osobnoga krsnog imena *Ana*, *Anka* jednako tako u domaćem mjesnom govoru odgovara osnovni lik *Ŏnka*, s deminutivom *Ŏnkica*, te s deminutivima s višestruko složenim sufiksom *Ŏnkičica* i, rjeđe, *Ŏnkičičica* (*Jóna, Jónica, Jóničica, Jóničičica*).

Kako je broj tradicionalnih krsnih imena ograničen, a k tomu još sva imena nisu jednako učestala u uporabi, broj takvih deminutivnih nizova za osobna imena nije velik. Navodimo ovdje najčešće.

Agneza: *Niêža, Niêžica, Niêžičica, (Niêžičičica*; u zagradi se navode vrlo rijetki slučajevi ili pak likovi koji su samo ‘dopušteni’ od izvornih govornika);

Ana, Anka: kao što je već navedeno;

Andrija (Andraš): *Drāš, Drāšek, Drāšiček, Drāšičiček;*
Antun: (samo: *světi Jentuôn*), *Tuôn (Tuónac), Tõnek/ Tõnček, Tõnčiček, Tõnčičiček;*
August(in): *Gúst/ Gústa/ Gústač, Gústek, Gústiček, Gústičiček;*
Drágica: *Drága, Drágica, Drágičica, (Drágičičica);*
Danica: *Dõna, Dõnica/ Dõnek (i: Dõnek), Dõničica, Dõničičica;*
Dragutin: *Drágec, Drágiček, Drágičiček;*
Ferdinand: *Nõnt, Nõntek, (Nõntiček);*
Franciska: *Frõnca, Frõncica, Frõnčičica;*
Franjo: *Frõnc, Frõncek, Frõnciček, Frõncičiček;*
Ignac: *Nõc* (rijetko: *Gnõc*), *Nõcek, Nõciček, Nõcičiček;*
Ivan, kao gore, ali i s varijantom: *Janko:* *Jõnke, Jõnkec* (rijetko: *Jõnkiček, Jõnkičiček*);
Ivanka: *Ífka, Ífkica, Ífkičica, Ífkičičica;*
Josip: *Jõža, Juõžek, Juõžiček, Juõžičiček* (također i: *Piêp, Pépek, Pépiček, Pépičiček* iako se ti likovi kadšto upotrebljavaju kao varijante od *Stjepan*);
Josipa: *Pépa, Pépica, Pépičica, Pépičičica;*
Juraj: *Júra, Júrek, (Júriček, Júričiček);*
Marija: *Míca, Mícica/ Mícek,* kao i likovi: *Mõra, Mõrica/ Mõrek, Mõričica, Mõričičica;*
Martin: *Tĩnč/ Tĩnča, Tĩnček, Tĩnčiček, Tĩnčičiček,*
Matija, Matej, Mato: *Mõtač, Mõtek, Mõtiček, Mõtičiček;*
Mihovil: *Míha/ Míške, Míhek/ Míškec/ Míškec, (Míškiček, Míškičiček);*
Milka, Ljudmila: *Mílka, Mílka, Mílkičica, (Mílkičičica);*
Mirko, Emerik: *Mírke* (rijetko i: *Mírča*), *Mírkec, Mírkiček, (Mírkičiček);*
Robert: *Rõbart, Rõbek, Rõbiček, (Rõbičiček);*
Rudolf: *Rúda/ Rúdač, Rúdek, Rúdiček, Rúdičiček, Rúdičičiček,*
Stjepan: *Štiêf* (kao nadimak: *Štêf*), *Štiêfek, Štiêfiček, Štiêfičiček, (Štiêfičičiček);*
Štefanija: *Štêfa, Štêfica, Štêfičica, Štêfičičica;*
Vjekoslav, Slavko: *Sláv/ Slávač, Slávek, Sláviček, Slávičiček, (Slávičičiček);*

Individualno se još od kojega imena može naći sličan niz, ali su ovdje najčešća takva imena pobrojana.

Imena koja su u uporabi rjeđa obično izvode samo neke likove iz takva niza, ili pak rabe samo jedan. Tako primjerice nalazimo:

A/da/lbert: *Álbek;*

Adolf: *Dõlf, Dõlfa, (Duõlfek);*

Albina: *Albína, Albínica;*

Alojzije: *Łújz, Łújzek;*

Barbara: *Bâra, Bârica/ Bârek* (nema oblika koji bi se po analogiji mogli očekivati);

Cecilija: Čiļa, (rijetko: Čiļika);
Gabrijel: Gáber, Gábrek;
Izidor: Žiġa;
Jasna: Jásna, Jásnica;
Jelena: Jáġla, Jáġlica/ Jáġlek;
Karlo: Kórļa, Kórlek;
Katarina: Káta, Kática (Kátek);
Leopold: Põlda, Põldek;
Ljuba: Ľúba, Ľúbica (druge deminutivne izvedenice nisu u optjecaju vjerojatno zbog kolizije s apelativom Ľúbica, Ľubičica);
Ljudevit: Ľúdva, Ľúdvек;
Marijan: Móreк;
Marko: Mórke, Mórkeк;
Matilda: Tĩlika;
Nataša: Nátaša;
Nikola: Míka, Mikúla;
Sanja: Sáña, Sáñica,
Sonja: Sõña, Sõñica;
Tamara: Támara;
Toma: Tamõš;
Vesna: Vésna, Vésnica;
Viktor: Vĩktar, Vĩtareк;
Viktorija: Vĩka, Vĩkica;
Vilim: Vĩlč, Vĩlček/ Vĩlček;
Vilma: Vilma, Vĩlča; itd.

Može se tvrditi da je “deminutivni niz” likova osobnih imena to razvijeniji i to stabilniji (predvidljiviji) što je ime (iz crkvenoga kalendara) starije, uobičajenije i češće u uporabi. Iz ovoga posljednjega niza (s jednim ili s dva člana) nisu , individualno, isključene i daljnje deminutivne izvedenice, ali su one vrlo rijetke.

Ime *Branko*, koje je očito novije, iako ne i rijetko, ima oblike: *Brõňke, Brõňkeк, Brõňkiček, Brõňkičiček*, dakle s punom glasovnom prilagodbom mjesnomu govoru (samoglasnik /a/ ispred nazala postaje /o/). No mnogo rjeđe i novije žensko ime *Branka* ne pokazuje nikakve glasovne prilagodbe (realizira se kao *Bráňka*, a ne *Brõňka* kako bi zahtijevali tradicionalni glasovni mehanizmi mjesnoga govora). Jednako tako i druga novija pomodna imena kao *Náda, Nátaša, Sáñja, Támara* zadržavaju svoj glasovni oblik kakav imaju u standardnom jeziku, a ne mijenjaju ga u očekivano **Nõda, *Nõtaša, *Sõñja, *Tõmara*. Dok bi se za *Sáñja* moglo reći da se ne prilagođuje kako bi ostalo jasno različito od drugoga novijeg posuđenog imena *Sõñja (Sonja)*, za imena *Nada, Nataša* i *Tamara* takvih razloga nema. Naprotiv, prozirno novije žensko ime, koje nije iz crkvenoga kalen-

dara, *Jagoda*, ima u mjesnom govoru i glasovno neprilagođeni (*Jágoda*) i glasovno prilagođeni oblik (*Jágada*, identičan s apelativom *jágada*). Kako su ta imena ušla u govor Jesenja od reda nakon drugoga svjetskog rata, sve to može poslužiti i za relativnu kronologiju određenih glasovnih pojava. Dok je u starijem razdoblju fonem /a/ iza nazala (/m, n, ŋ/) ili skupina s nazalom (/ml, mr/), kao i ispred njih, automatski dobivao realizaciju [o] (odnosno, u takvu se položaju oprjeka /a/ ~/o/ neutralizirala), oko drugoga svjetskog rata takav je automatizam prestao djelovati. Dok se kod govornika koji su jezičnu kompetenciju bili stekli uoči drugoga svjetskog rata nailazi (nailazilo se) na likove *módžar* ‘daždvenjak (zbog crnožutih pjega)’, *Japōn*, *japōnski*, *partizōni* (i deformirano, ali za ovu svrhu punovrijedno, *muzōni*), nakon rata ustalili su se oblici *Madžār*, *Jápan*, *jápanski*, *partizán*, *partizánski*, očigledno kao prilagodbe prema standardnomu jeziku.

U razmjerno brojnoj zajednici, u kojoj se svi članovi u načelu poznaju i često dolaze u doticaj, zbog malenog broja službenih krsnih imena u optjecaju izvedenice se (deminutivne i augmentativne) upotrebljavaju nerijetko za razlikovanje osoba koje službeno imaju isto krsno ime. Tako, ako tri osobe, primjerice, službeno nose isto ime Mato ili Rudolf, velika je vjerojatnost da će se, kako bi se izbjegli nesporazumi, one razlikovati prve kao *Mótek*, *Mótač* i *Mótiček*, druge pak kao *Rúda*, *Rúdač te Rúdek* ili *Rúdiček*. Prve deminutivne izvedenice iz niza (s lijeva) mogu se upotrebljavati u svim službama u rečenici (subjekt, imenski dio predikata, objekt, priložna oznaka), iako im je uporaba i u obraćanju (u vokativu) vrlo česta.

No ako se promotre deminutivne izvedenice s desne strane niza (treći i četvrti lik u nizu, odnosno pretposljednji i posljednji u nizu, izveden dvostrukim, trostrukim ili čak četverostrukim sufiksom), uočiti ćemo njihovu uporabnu razliku prema likovima s lijeve strane. Dok se pretposljednji deminutivni likovi iz niza (*Ívičiček*, *Ŏňkičica*, *Niēžičica*, *Drášiček*, *Tōňičiček*, *Gústiček*, *Drágičica*, *Dōničica*, *Drágiček*, *Frōncica*, *Frōnciček*, *Jōňkiček*, *Pépičica*, *Jūriček*, *Tiňičiček*, *Mōtiček*, *Rúdičiček*, *Štiēfičiček*, *Štēfičica*, *Slávičiček*) upotrebljavaju redovito u izrazito afektivnom, prisnom vokativnom značenju, u kontekstima kao što su *drāgi muōj...*, *drāga mōja...*, *...muōj drāgi*, *...mōja drāga* i sl., ali se mogu upotrijebiti i u svim drugim osnovnim funkcijama u rečenici, posljednji članovi nizova (*Ívičičiček*, *Ŏňkičičica*, */Niēžičičica/*, *Drášičičiček*, *Tōňičičiček*, *Gústičiček*, *Drágičičica*, *Dōničičica*, *Drágičiček*, *Frōncičica*, *Frōncičiček*, *Jōňkičiček*, *Pépičičica*, *Jūričiček*, *Tiňičičiček*, *Mōtičiček*, *Rúdičičiček*, *Štiēfičičiček*, *Štēfičičica*, *Slávičičiček*) ne dolaze ni u jednoj drugoj službi osim u službi izrazito afektivnog (redovito dramatično afektivnog) vokativa.

Navodimo nekoliko primjera za pretposljednje mjesto u nizu: *Ívičiček muōj drāgi nōj mi hmriēti* ‘Ivane moj dragi, nemoj mi umrijeti!’; *bez svōjega Ívičičeka žveti mōgla nē bi* ‘ne bih mogla živjeti bez svojega Ivana!’; *Drášiček muōj pa si mi sē jōēne dīma nazāj dōšel* ‘Andrija moj, pa ipak si mi se vratio kući!’; *Frōn-*

cica mōja fūrt ti jæ tuô ták z nômi býle ‘Franciska moja, uvijek ti je to tako bilo s nama!’; *Slávīčiček drāgi kǎæ mæ pačǎŕi!* ‘Slavko moj, što ćemo započeti?’ itd.

Oblici s kraja niza (s tri ili čak četiri sastavna elementa deminutivnog sufiksa. /-ič-ič-(-ič-)-ek-/ , /-ič-ič-ic-/) nikada se ne upotrebljavaju ni u kojoj drugoj funkciji u rečenici osim u funkciji vokativa, i to u izrazito afektivnim situacijama. Kada se netko nađe u beznadnom ili bezizlaznom položaju i traži očajnički pomoć, dozivat će imenom nekoga: *Ívičičiček, Óŕkičičica, Tīnčičiček, Mōtičičiček* itd. Tim se oblicima zaziva osoba u beznadnoj tuzi: *zá ke si Dōničičica muōra-la hmriēti* ‘Zašto si, Danice, morala umrijeti?’; *pa si Štiēfičičiček bez rukǎ uōstal* ‘pa ostao si, ‘Stjepane, bez ruke!’; *nǎj mæ Tīnčičiček vǎčč býti* ‘nemoj me, Martine [preklinjem te], više tući!’ itd., itd.

Kako se iz svega ovoga može zaključiti, govor Jesenja napustio je u “normalnom govoru” tradicionalne vokativne oblike poput goleme većine drugih kajkavskih govora. Unatoč tomu, u posebnim komunikacijskim okolnostima (dozivanje u sav glas) čuvaju se tragovi staroga vokativa za nekoliko općih imenica za osobe i osobnih imena a-deklinacije. No taj isti govor razvio je nove formalne mogućnosti izricanja funkcije obraćanja bilo specifičnim prozodijskim elementima bilo, u ovome slučaju, uporabom posebnih deminutivnih oblika najčešćih osobnih imena i nekoliko općih imenica za rodbinske, svojtinske i društvene odnose.

Le sort des formes de vocatif dans un parler kajkavien

Résumé

Le présent article examine le sort des formes de vocatif dans un parler kajkavien (le parler de Donje Jesenje). Les anciennes formes de vocatif ont disparu du parler “normal”, mais dans les cas où l’on appelle une personne en criant à haute voix, quelques substantifs désignant des relations de parenté ainsi que les noms de personne appartenant à la déclinaison en *-a* conservent les formes de vocatif en /-o/. On souligne aussi le fait que devant une pause effective perceptible, par laquelle le vocatif est mis en relief, un nom de personne ou un substantif commun désignant une personne prolonge la réalisation de la voyelle de la syllabe finale (à noter que, normalement, le parler en question ne connaît pas de voyelles longues en syllabes atones). Enfin, ce même parler a développé une nouvelle possibilité de l’expression du vocatif à l’aide des formes de diminutif, dérivées à l’aide de suffixes composés (de deux, trois ou, plus rarement, quatre signifiants de suffixe diminutif) à partir d’une quinzaine de noms propres de personne ainsi que quelques substantifs désignant des relations de parenté et relatins sociales.

Ključne riječi: vlastito ime, vokativ, deminutiv, kajkavski, hrvatski jezik

Key words: proper name, Vocativ, Deminutive, Kajkavian, Croatian